

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Іванець Тетяна,
кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Повномасштабне військове вторгнення призвело до чисельних внутрішніх переміщень з регіонів, в яких був найвищий рівень загрози, до регіонів, які можна назвати умовно безпечними. За даними міністерства реінтеграції України станом на початок 2023 року кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні за офіційними даними склала 4,8 мільйона, хоча реальна цифра є набагато більшою та сягає близько 7 мільйонів [2]. Подібна цифра являється безпрецедентною та загрозовою для української системи соціального забезпечення.

За результатами опитування, яке проводилося дослідницькою компанією «Active Group» у квітні 2022 року, всі потреби ВПО можна розподілити на дві групи матеріальні та нематеріальні (пов'язані з відновленням та пристосуванням до нових умов життя) [5].

Серед матеріальних проблем ВПО можна виділити наступні групи: проблеми, пов'язані зі юридичним оформленням статусу ВПО, потреба в матеріальній допомозі (непродовольчі товари, продукти харчування, ліки, фінансова підтримка тощо), проблема безробіття, проблема забезпечення житлом. За всіма цими напрямками на сьогодні працюють як державні органи та служби, так і міжнародні фонди та організації.

Щодо бюрократичних проблем, пов'язаних зі статусом ВПО, то відповідно до результатів опитування люди, перш за все, жалілися на проблеми з отриманням довідок, наявність великих черг, проблеми з роботою баз даних (що сприяло затягуванню процесу), відсутність у працівників соціальних служб актуальної інформації щодо того, де ВПО може отримати необхідну правову, матеріальну, документальну допомогу. Окремо відзначали проблеми у взаємодії зі службами військоматів, а саме непрозорість процедур; відсутність єдиного принципу в роботі військоматів в цілому та організації призову зокрема; неузгодженість роботи військоматів та прикордонної служби; великі черги, щоб стати на військовий облік у великих містах (особливо в перші місця війни). Все це, на думку респондентів, не сприяє зростанню рівня довіри до цієї інстанції [5].

Щодо матеріальної допомоги, то тут треба відзначити доволі високий рівень ефективності роботи різноманітних фондів та організацій (ООН, Червоний хрест, громадські

організації, які співпрацюють з донорами з закордону, українськими благодійними організаціями та бізнесом). Забезпечення одягом, засобами гігієни, продуктами харчування відбувається на доволі високому рівні. Однак цей напрямок також характеризується певними проблемами, зокрема, зосередження більшості фондів та волонтерських організацій в великих містах; відсутність єдиної системи інформування ВПО про можливість отримати допомогу; неефективна процедура роздачі допомоги, що виливається в великі черги, які можуть розтягуватися на декілька днів. В результаті, люди, які працюють, часто не мають змоги отримати цю допомогу.

Опитування, яке проводила в Україні Міжнародна організація міграції з 17 по 26 вересня 2022 року, продемонструвало, що серед матеріальних потреб для більшості респондентів особливе місце займає матеріальна підтримка (73% ВПО), а 51 % ВПО взагалі назвали готівкові кошти своєю першочерговою потребою. Потреба ВПО в фінансовій допомозі є стабільно високою в усіх регіонах розміщення. При цьому, більшість ВПО зазначили, що грошову допомогу витратили би на їжу (51%), комунальні платежі (43%) та витрати, пов'язані зі здоров'ям (54%). І це при тому, що 79% опитаних ВПО підтвердили, що члени їхніх домогосподарств регулярно отримують різноманітні види фінансової підтримки від уряду України та міжнародних організацій [3].

Фінансові проблеми ВПО пов'язані, перш за все, з втратою роботи та втратою власного житла. За офіційною статистикою центрів зайнятості станом на 1 січня 2023 року в Україні статус безробітного мали 186,5 тисяч осіб при наявності 21,2 тисячі вакансій, тобто на одне вакантне місце претендувало близько 9 офіційно зареєстрованих безробітних. Але це офіційна статистика, переважна ж більшість безробітних не зареєстрована в центрах зайнятості. Так, наприклад, за оцінками Міністерства економіки на початок 2023 року кількість безробітних в Україні сягала 2,6 мільйона осіб, за оцінками Національного банку України ситуація є ще гіршою – безробітними являються 4,2 – 4,8 мільйона осіб. І значний відсоток безробітних припадає саме на ВПО [1].

На державному рівні робилися спроби вирішувати цю ситуацію, наприклад, восени 2022 року запрацював «Єдиний портал вакансій», де зосереджувалися актуальні пропозиції щодо вакансій в різних регіонах. ВПО мають можливість безкоштовно пройти перенавчання та перекваліфікацію, роботодавцям, які працевлаштовують ВПО, держава виплачує 6500 гривень на місяць протягом перших двох місяців після працевлаштування. Також була започаткована програма, в рамках якої безробітні залучалися до суспільно-корисної роботи, за яку отримували мінімальну заробітну плату [6]. Однак, не дивлячись на всі ці кроки, ситуація в сфері зайнятості залишається важкою, що є наслідком загального падіння економіки в умовах війни.

Також, в умовах дистанційної роботи шкіл, відсутності достатньої кількості місць в дитячих садках та існування певних обмежень у їх роботі, пов'язаних з воєнним станом, у багатьох батьків ВПО (і не тільки) виникають проблеми, з ким залишити вдома дітей, щоб мати можливість повноцінно працювати на повний робочий день.

Також в контексті великих внутрішніх переміщень населення в межах держави виникла проблема з житлом, яка супроводжується у тому числі надзвичайним зростанням цін на житло в регіонах, куди спрямовуються найбільші потоки переселенців. У цій сфері держава також намагалася реалізовувати певні кроки. Наприклад, була введена компенсація за тимчасове розміщення ВПО (постановою Кабміну від 19.03.2022 р. № 333 про Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану). Відповідно до цієї постанови був запущений веб ресурс «Прихисток», де за ініціативи власників, які вносили туди інформацію, формувалася реєстр житлових приміщень, доступних для безоплатного розміщення внутрішніх переселенців. Власники приміщень отримують компенсацію від держави за розміщення ВПО, з 1 жовтня 2022 року така компенсація складала 900 гривень за людину [4]. Станом на жовтень 2022 року програмою «Прихисток» скористалися понад 711 тисяч ВПО (13) Але загалом, за результатами опитування Міжнародної організації міграції, станом на вересень 2022 року більшість ВПО проживало у орендованому житлі (53%) або у родичів чи друзів (27%) [3].

Житлова проблема ускладнюється ще й тим, що великій частці ВПО після деокупації повертатися немає куди - близько 39% респондентів заявили про те, що їхнє житло в результаті російської військової агресії було знищено. Не дивно, що в подібних умовах 31% опитаних ВПО заявили, що не планують повертатися до попередніх місць проживання. Найвищий відсоток тих, хто бажає повернутися, був у віковій групі 60+ (близько 82%) [3].

Саме в контексті цього необхідно аналізувати нематеріальну групу потреб ВПО. Серед них провідною є потреба інтеграції в нову громаду, що не можливо без надання ефективної психологічної, комунікаційної, соціальної допомоги. Важливу роль відіграє і той факт, наскільки ВПО орієнтовані на інтеграцію у нову громаду. Відповідно до даних опитування найбільше налаштованою на інтеграцію була вікова група 14-36 років (близько 23%) - при загальному відсотку орієнтованих на інтеграцію близько 14% [3].

Таким чином, активні бойові дії та тимчасова окупація частини територій України призвели до активізації на лише зовнішньої міграції, але й переміщень всередині країни у напрямку від більш небезпечних регіонів до тих регіонів, які можна назвати умовно безпечними. В цих умовах існує два варіанти розвитку подій: або ВПО стануть деструктивним елементом у системі соціальної безпеки, чинником її дестабілізації, або

навпаки сформують додатковий потенціал для розвитку країни. Яким чином будуть розвиватися події залежить від того, на скільки швидко переселенці зможуть відновитися, адаптуватися до нових умов та перейти з категорії громадян, які потребують допомоги держави, до категорії громадян, які є самодостатніми в економічному та соціальному плані.

Література

1. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny> (2)

2. Завдання Мінреінтеграції на 2023 рік – інтеграція внутрішніх переселенців. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 06.02.2023. URL: <https://minre.gov.ua/2023/02/06/zavdannya-minreintegracziyi-na-2023-rik-integracziya-vnutrishnih-pereselencziv/> (3)

3. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: загальнонаціональне опитування населення, раунд 9, 17 - 26 вересня 2022 року. URL: <https://dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-zagalnonacionalne-opituvannya-naselennya-raund> (5)

4. Олійник Л. Місцеві громади та внутрішня міграція населення: виклики під час воєнного стану та пошуки шляхів їх подолання. URL: <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsia-naselennya/> (7)

5. Проблеми і потреби внутрішньо переміщених осіб: результати якісного дослідження. URL: <https://activegroup.com.ua/2022/05/31/problemi-i-potrebi-vnutrishno-peremishhenix-osib-rezultati-yakisnogo-doslidzhennya/> (8)

6. У Комітеті з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів обговорили підтримку мільйонів громадян, які через війну росії проти України мають статус внутрішньо переміщених осіб. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/229321.html (10)